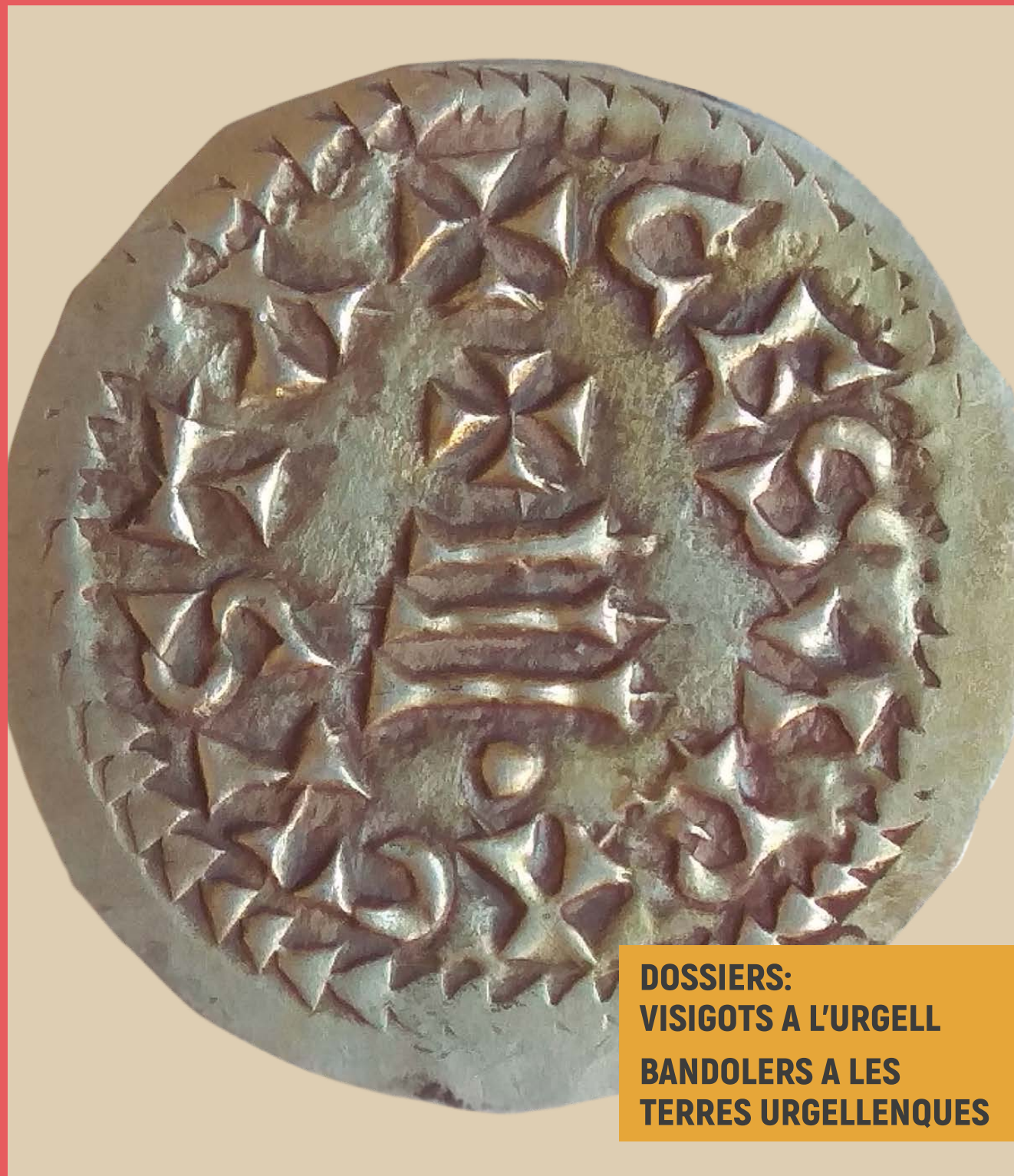

URTX

REVISTA D'HUMANITATS DE L'URGELL

MISCEL·LÀNIA ANUAL · TÀRREGA · ABRIL 2023 · núm. 37

DOSSIERS:
VISIGOTS A L'URGELL
BANDOLERS A LES
TERRES URGELLENQUES

QUAN HI HA BOIRA, SOM INVISIBLES. QUAN LA BOIRA ESCAMPA, TAMBÉ

JOAN MARIA MINGUET BATLLORI

ABSTRACT

El artículo plantea, desde el ámbito de la crítica cultural, que Cataluña es un país construido desde criterios centralistas y poco equitativos. Que tienen su origen en su propia desigualdad económica. Y que se han manifestado históricamente en las construcciones culturales que siempre han nacido en la burguesía barcelonesa y que han dejado a las comarcas ponentinas en situaciones de precariedad. Un ejemplo sintomático es el concepto de la "Cataluña-ciudad" que emana del Noucentisme, puesto que esa Cataluña nunca fue concebida como una unidad igualitaria. Aquellas concepciones históricas han llegado hasta la actualidad: el artículo toma como ejemplo el debate surgido a raíz de la exclusión del centenario del escritor Guillem Viladot como "oficial" por parte de la Generalitat en 2021. Y, más allá, elige cuatro ejemplos que explican ese centralismo en la actualidad; un centralismo que olvida la cultura de las comarcas leridanas por parte del periodismo y los cenáculos culturales barceloneses. Como entreacto, se ofrece una reivindicación de la niebla como elemento simbólico de la necesaria validación del territorio desde el propio territorio.

The article expresses the idea, from the perspective of cultural criticism, that Catalonia is a country constructed using criteria that are centralist and not particularly fair. Criteria that have their origin in the country's own economic inequality and which have manifested historically in cultural constructions that were always created by the Barcelona bourgeoisie, leaving the western regions in a precarious state. One symptomatic example is the concept of the "Catalunya-ciutat" (Catalonia-city), an idea that grew out of noucentisme, given that the Catalonia of that time was never conceived as an egalitarian unit. These historical conceptions have survived to the present day: the article takes as an example the dispute sparked by the Catalan government's refusal to officially celebrate 2021 as the centenary of the writer Guillem Viladot. The article goes on to select four examples that explain this centralism in the present day; a centralism in which Lerida's regional culture is ignored by the media and the cultural coteries of Barcelona. By way of an intermission, the article also proposes that fog be recognised as a symbolic element in the much-needed validation of the land, by the land itself.

PARAULES CLAU

Boira, Catalunya-ciutat, Guillem Viladot, Simon Contra, centralisme

Aquest text ja estava encarregat i més o menys pensat quan el govern de la Generalitat i uns quants còmplices seus van oferir-me amb gran generositat uns arguments que em permetien sustentar la meua idea inicial. Quina? Per dir-ho sense eufemismes: que Catalunya no és un país solidari i equitatiu. Que les terres de Ponent no reben la mateixa atenció que la resta del país. Amb excepcions, és clar: les comarques de Tarragona també juguen a segona divisió. Només cal recordar i subratllar que allà s'hi han instal·lat la Petroquímica, dues centrals nuclears, la concentració de parcs eòlics... i un parc d'atraccions que alguns partits polítics volen engrandir. Agermanem-nos, doncs, amb les comarques tarragonines. La roba bruta del país sempre cau en el mateix safareig!

Com si sabessin que m'havien encarregat un article per a la revista *Urtx* i tinguessin por que la meua denúncia del centralisme català pogués anar coixa, em van oferir gratuïtament un argument de pes. M'estic referint a l'obcecació de la Generalitat de no voler convertir el Centenari de Guillem Viladot, el proppassat 2022, en una commemoració oficial del país. Caram! Gràcies, però no calia aquest nou argument. Que Catalunya viu mirant-se el melic (és a dir: Barcelona) ho sabem des de fa temps; si de cas mira al nord, on la burgesia va a estiuejar tradicionalment, aquell Empordà on tenen unes cases amb jardí de gespa i piscina que uns operaris malpagats cuiden durant tot l'any. I que decoren amb escultures noucentistes, postnoucentistes o, si de cas, amb peces de Jaume Plensa perquè es pensen que això fa modern. O "progre". És clar que a l'Empordà i al nord, en general, no tots són rics, també hi ha barris pobres, misèria i precarietat. Però els mitjans públics tot això no ho escampen gaire, prefereixen mantenir el tòpic edènic del nord. Només cal veure els reportatges anuals que sol publicar el diari *La Vanguardia* sobre els artistes empordanesos, com si fos veritat aquella rucada que la tramuntana genera o expandeix l'esperit creatiu. A Ponent tenim la marinada, però mai des de Barcelona han aixecat una hipòtesi similar sobre el seu poder benèfic en els artistes. I millor que la cosa continuï així.

L'afer Viladot no fa més que corroborar un greuge allargassat en el temps: les concepcions hegemòniques de la cultura catalana contemporània han estat bàsicament centralistes, ni igualitàries ni equitatives. Un petit vol cap al passat. El modernisme és un corrent centrípet: neix per mor de la burgesia barcelonina i, si de cas, s'expandeix cap a d'altres territoris on sol arribar esmorteït, sobretot perquè no hi havia tants diners per a les formes i els experiments arquitectònics que els rics de la capital invertien. En realitat, a l'Eixample de Barcelona es produeix entre les classes altes de la burgesia un fenomen similar al del Renaixement italià, quan tots els nobles competien entre ells per tenir en les seves col·leccions els mateixos artistes (si no, els mateixos temes tractats pels mateixos artistes, com les Sagrades Famílies de Raffaello Sanzio). A la Barcelona a cavall del segle XIX i del XX, també hi ha un seguit de promotors que encarreguen edificis, no per viure-hi bé (o no només per això), sinó com a forma d'ostentació. L'exemple més clar d'això potser sigui l'anomenada "mansana de la Discòrdia", al Passeig de Gràcia, per sota del carrer d'Aragó,

SIMON CONTRA
Caminant damunt
un mar de boira II

amb aquella successió de cases que són pura ostentació i diferenciació de cadascuna cap a les altres: la casa Lleó Morera de Domènech i Montaner, la casa Mulleras d'Enric Sagnier, la casa Bonet de Marcellà Coquillat, la casa Amatller de Puig i Cadafalch i la casa Batlló d'Antoni Gaudí.

Fora del modernisme, però no tan allunyat d'aquest com se'ns ha repetit, el Noucentisme és la claudicació absoluta d'una concepció cultural radial de Catalunya. Hi ha un centre indiscutible, Barcelona, que a més s'erigeix en allò que la teòrica o la poètica noucentista denominarà la "Catalunya-ciutat". La hipòtesi, en si mateixa, no seria negativa. El fet de considerar tot el país com una sola cosa. Però la seva resolució va escenificar la consolidació d'una idea centralista i classista de Catalunya d'on quedaven exclosos grans parts del territori. La Mancomunitat de Catalunya va desplegar-se, sobretot, gràcies a l'impuls de la Diputació de Barcelona. I la descentralització de les seves polítiques és molt relativa. En el camp de les biblioteques, per exemple. Una dada: fins a la imposició de la dictadura de Primo de Rivera, s'havien obert vuit biblioteques en territori català: Sallent (1918), Canet (1919) i Pineda (1922) a la província de Barcelona; Valls (1918) i el Vendrell (1920) a la de Tarragona; Olot (1918) i Figueres (1922) a la de Girona; i només la de les Borges Blanques (1918) a la de Lleida.

Un altre exemple: els equipaments educatius promoguts per la Mancomunitat, allò que van dir-ne "escoles superiors", van instal·lar-se totes a Barcelona, incloent-hi l'Escola Superior d'Agricultura, creada per la Diputació de Barcelona el 1911 i que, a partir de 1914, va passar a dependre de la Mancomunitat. És cert que hi podem posar matisos i subratllar les excepcions, per exemple la comunicació viària entre molts municipis de Ponent; és cert també que aleshores hi havia moltes terres barcelonines dedicades al conreu que podrien explicar que una escola dedicada a la pagesia estigués a l'actual Escola Industrial, al carrer Urgell de Barcelona. (Al carrer Urgell, no a la comarca de l'Urgell.) Diguem-ho clarament: la Catalunya-ciutat era un invent teòric que estava pensat per a les classes mitjanes i altes de la capital catalana. No en va, ja se sap que el noucentisme volia donar una imatge moderna de Catalunya, d'aquí el prefix "nou" que inclou la seva pròpia denominació. I en aquesta modernitat, la ruralitat no hi quadrava gaire com a símptoma.

El debat entre el camp i la ciutat no és exclusiu de Catalunya, ja ho sé. Però allò que el noucentisme va construir —així com tots els post-noucentismes que, lligats a posicions polítiques

conservadores, han romàs entre nosaltres— era bàsicament un món que potenciava les urbs com a signe d'una presumpta modernitat i d'un presumpte progrés. I igual com sabem que Eugeni d'Ors manifestava tant en públic com en privat una certa ira en contra del moviment obrer (les seves glosses durant la Setmana Tràgica són d'un sectarisme social incontestable), també la feina del pagès i les reivindicacions agràries estaven fora del Parnàs noucentista. Una altra cosa eren els paisatges bucòlics de Joaquim Sunyer, que Ors va defensar, que mostraven aquella visió idíl·lica d'un camp on ningú no s'embrutava per llaurar, birbar, collir...

La Catalunya-ciutat noucentista era —encara és— una reivindicació entotsolada d'una ciutat utòpica: burgesa, adinerada, racionalista, d'una modernitat d'aparador. La resta, era ser de poble. Justament, Guillem Viladot va escriure una carta a Josep Vallverdú (15 de març de 1965) que és tot un diagnòstic de les desinències d'aquell noucentisme que volia distanciar-se del cant a la ruralitat que havia desplegat, abans que ell, un bon percentatge de la literatura i de la pintura catalanes: "A ciutat tenen prejudici per la gent de poble: HO SÉ PERQUÈ HO HE MAMAT!!!! És l'estupidesa més grassa que he conegut. Per això és molt meritori tot el que fem des de la benaurança del camp."

La benaurança del camp, deia Viladot el 1965, des d'Agramunt. Prop de trenta anys abans, a Lleida capital, havia existit un nucli avantguardista que, directament o indirecta, responia amb les seves accions (més i tot: amb la seva pròpia existència) a aquella ciutat noucentista exclouent i sectària que venia imposada des de l'ortodòxia del moviment. Un nucli d'avantguarda molt potent que té la capacitat d'editar una revista súper interessant: *Art* (1930-1934). En realitat, l'existència d'aquesta publicació, i del mateix focus cultural rupturista del que emana, no deixa de ser una característica que comparteix amb d'altres publicacions d'avantguarda que neixen fora de la capital: *Monitor* i *L'Amic de les Arts*, a Sitges; *Themis*, a Vilanova i la Geltrú; *Hèlix*, a Vilafranca del Penedès; *Anti*, a Caldes de Montbui; *Joia*, a Badalona... Aquesta condició perifèrica de tants experiments avantguardistes a la Catalunya dels anys vint i trenta ens indica fins a quin punt resultava difícil el discurs d'avantguarda en l'epicentre de la cultura catalana dominada per l'estratègia políticocultural que, des de primers de segle, havia construït el noucentisme i que, en els anys vint i trenta, es mantenia vigent.

La revista *Art* està prou estudiada i reeditada en versions facsímils. Però m'interessa recordar aquí que Enric Crous, el gran impulsor de la publicació, va deixar constància des de les seves pàgines d'una reivindicació del territori molt similar a la que expressava anys després Viladot a través d'aquella carta que he esmentat, si no amb bona part de tota la seva obra (i de les seves accions: construir un museu a Agramunt no és cap broma). Crous tampoc creia en la Catalunya-ciutat. D'aquí que participés en activitats culturals pensades i desplegades a la perifèria d'aquella capital del bon gust noucentista que volien que fos Barcelona. Crous era allò que avui dia els moderns en diuen un emprenedor. I, propi de l'esperit avantguardista, plantejava la cultura com un camp de batalla: "Malgrat tot, el pedant que és el signant aquest, vol tenir la petulància encara, en subratllar que ha sabut iniciar i propulsar, a casa nostra, els moviments culturals de la PINTURA, PUBLICITAT, TIPOGRAFIA (sense tenir un sol gram de material) i saber confeccionar una REVISTA digna de les tendències contemporànies que ací eren ignorades."

No tot són flors i violes (o romaní i argelagues), és clar. Els resultats finals d'aquella revista (no tant del nucli artístic lleidatà, amb figures clau com Leandre Cristòfol, Antoni Garcia Lamolla, Manuel Viola i el mateix Crous Vidal) no van ser del tot satisfactoris. La paradoxa era que, des de Barcelona, la Lleida dels anys trenta era (és?; no: és) menystinguda; i, en canvi, els mateixos cenacles culturals perifèrics del Segrià vivien (viuen?) en models encarats, si no reaccionaris. En l'últim número de la revista *Art* (1934), el desè, però numerat com a zero, Crous escriu sobre la ciutat on viu: "Fou una vergonya per a aquesta Ciutat que amb els diners que algú afluixava particularment, es continués pasturant sobre l'horta d'aquesta dissortada Lleida", una frase que rememora aquella sentència que Dalí, Gasch i

Montanyà havien estampat en el *Manifest Groc* (març de 1928), que va ser un atac frontal a les tesis mediterràniques del noucentisme: "Ací, però, es continua pasturant idíllicament". Pasturar sobre l'horta de Lleida!, escrivia Crous. Una bona manera de descriure la cultura normativa, que sempre juga a favor del poder, abans i ara. I l'avantguarda no ho fa, almenys fins que és fagocitada pels museus i les acadèmies. Potser és per això que aquell darrer número de la revista, Crous l'encapçalava amb un editorial titulat *Justificació i acusació personal* que acabava així: "I per acabar: Enutja, i és dolorós haver-ho de dir; però, avui com avui, és la realitat aquesta: Lleida (a) Ilerda, és una MERDA !!!".

EL CENTENARI VILADOT COM A SÍMPTOMA

Torno a Viladot, al 2022, i al seu centenari pagà. (Si la sacralització de la commemoració d'un centenari és que la Generalitat el bategi com a "oficial", és lògic dir que totes aquelles altres commemoracions no oficialitzades es mouen dins del paganisme.) M'hi entretindré una mica. Ara que la cosa ja ha passat, tinc la impressió que, si fem memòria del cas, la crònica pot servir com a testimoni del greuge, d'un greuge més cap a les terres de Ponent. Una mostra més del centralisme de la capital, el qual, per cert, també és centralisme del capitalisme. Tots ho acaben sent.

Feia temps, des del 2020 aproximadament, que la Fundació Guillem Viladot "Lo Pardal", d'Agramunt, s'estava preparant per a la commemoració del centenari de l'escriptor i artista polifacètic. Aquesta és una cosa important: hi ha centenaris que neixen sense res preparat, a penes alguns actes mig embastats. No és una suposició, ho conec. En canvi, la Generalitat sabia que des d'Agramunt s'havia preparat un programa extens d'exposicions i de publicacions de llibres inèdits o reedicions per part d'algunes de les editorials més prestigioses del país, especialment les de Ponent: Fonoll i Pagès. No es tractava solament de si la Generalitat considerava Viladot digne d'un tractament oficial, de país. És que el centenari Viladot es presentava, a finals de 2021 com un projecte de rendibilitat cultural inqüestionable.

Estava tot endegat, però faltava suport (com sempre en el món de la cultura) per sostenir-ho tot, i per generar més activitats, per respondre a la il·lusió —relativa, en el camp de la cultura tot ho és, però gens residual— que aquest centenari havia despertat en la gent de les comarques ponentines. I la Generalitat ho sabia i, malgrat tot, va decidir que el centenari Viladot no mereixia ser a la lliga deampions. És un sarcasme, sortosament la cultura no és com l'esport, o no ho hauria de ser. No es tracta d'entrar en competicions absurdes. En aquest cas, no es tracta d'oposar l'obra de Viladot als qui van aconseguir, ells sí, el premi gros, un centenari oficial l'any 2022: en el camp de la cultura Francesc Català-Roca, Gabriel Ferrater i Joan Fuster. Qui pot negar l'excel·lència d'aquests personatges i d'altres dones i homes que ben segur que podien ser recordats? Aquí no es tracta de competir. La qüestió principal és conèixer les regles del joc. I saber-ne els objectius i els procediments.

I, amb tot, és evident que per a la Generalitat de Catalunya de 2021, amb el suport d'una coalició d'Esquerra Republicana de Catalunya i Junts Per Catalunya; i que per a la Conselleria de Cultura, governada per ERC..., Guillem Viladot era una figura de segona categoria.

Es va demostrar quan, en la selecció de commemoracions oficials que va fer el govern en matèria cultural, Viladot no hi aparegué. Però es va demostrar encara més quan, tenint en compte que aquesta exclusió, coneguda cap a finals de 2021, havia estat rebuda com una bufetada a Ponent i en molts sectors de la filologia i de la cultura catalana, va aparèixer ràpidament una plataforma que va redactar un manifest al qual s'hi van adherir de manera quasi immediata més de mil cinc-cents persones (xifra gens menyspreable en un camp com el de la cultura i enmig de les festes de Nadal). Després, el número de signants va anar creixent molt tot i que, ara mateix, ho lamento, no tinc les xifres exactes. I va ser aleshores, i només aleshores, que el Departament de Cultura va córrer a fer un comunicat lleig (un

comunicat lleig és un comunicat fracassat) on venia a dir que ningú no s'amoïnés, que se celebraria el centenari de l'escriptor de Ponent, però amb reduccions considerables. És a dir, ara passava a ser considerat un centenari de segona categoria.

Poques hores després, al web de la Generalitat es penjava una nota suplementària a la commemoració dels centenaris oficials en què es venia a dir que també (subratllo l'adverbi) es realitzaria una commemoració dels cent anys del naixement de Viladot atès l'arrelament del personatge a un territori català determinat. És a dir, que el Centenari Viladot es tindria en compte (també) però no de manera oficial. Abans, el centenari no existia, ara passava a ser pagà.

I, a partir d'aquí, apareixen un seguit d'arestes molt simptomàtiques. Per començar pel final: resulta que el centenari Viladot es presentava per part de la Generalitat com de segona fila perquè només hauria estat important als territoris de Lleida. Ai, caram! Però, suposant que això fos veritat, Ponent no forma part de Catalunya? El que passa allà no transcendeix el marc estricte d'aquell territori? Si amb això no fos prou per a desacreditar un criteri tan centralista i provincial, fixem-nos que, entre els escollits a celebrar una commemoració oficial, es trobava l'Ateneu Barcelonès, l'acció del qual és evident que ha tingut al llarg de la seva història un arrelament territorial selectiu, el de la ciutat de Barcelona; sobretot entre els membres de la burgesia barcelonina que n'eren socis i sòcies. Que l'Ateneu es mereixia una commemoració oficial? Imaginem que sí. Igual com Viladot, i no a pesar que no visqués a Barcelona, sinó precisament perquè va escollir voluntàriament fer de Ponent una alternativa als cenacles culturals que dirigien Catalunya i que, pel que sembla, ho continuen fent.

Diguem que obro un parèntesi, abans de continuar amb les arestes simptomàtiques del paganisme viladotià. No, no és veritat: Guillem Viladot no va circumscriure's a la cultura local d'Agramunt (suposant que això no fos una cosa important en ella mateixa), o a la de les terres de Lleida. Justament, tots els actes que van desplegar-se al llarg de la commemoració del seu centenari pagà van demostrar una activitat cultural proteica i deslocalitzada. Per tant, s'infereix una veritat que fa basarda: al Departament de Cultura no sabien qui va ser Viladot; en cas contrari, haurien sabut que va publicar a diverses editorials barcelonines, que va mantenir relacions intel·lectuals amb diverses personalitats catalanes (de Ponent o no) i internacionals, i que era un personatge d'ampli espectre que, ves per on, va decidir no viure a Barcelona de manera permanent (encara que hi va estudiar i hi tenia pis on acudia sovint, es veu que això no comptava com a desgreu).

SIMON CONTRA
Cargol treu banya.

SIMON CONTRA
Visió fantasmal II.

Aquell desafortunat comunicat de la Conselleria de Cultura (qui el va redactar? La cap de premsa de la Conselleria des d'un despatx del Palau Marc, a les Rambles de Barcelona?) és un símptoma. Ens estaven dient que només els qui publiquen als diaris de Barcelona són importants per a la cultura catalana; que només si fas exposicions als centres d'art de Barcelona demostres rellevància? Aleshores, potser que en comptes de fer diaris i revistes a comarques; o de promocionar l'existència de centres d'art per tot el territori, millor que ho tanquem tot i, això sí, augmentem la fluència i la intensitat del transport públic per poder anar fins a la capital, allà on serem instruïts en les benevolències de la veritable cultura catalana, no la pagesa, ruca, desvergonyida i papissota. Tanco el parèntesi no esgrafiat.

Més arestes sobre la indignació que va causar la decisió del Departament de Cultura i de la Presidència de la Generalitat. Una que suposa un problema endèmic que ja he començat a insinuar: l'oblit de la cultura sorgida de Ponent i, més encara, la de creadors que, com Viladot, són poc simpàtics amb el poder, el d'abans i el d'ara. En aquells moments, vaig fer una pregunta que, passat el temps, em sembla (mal m'està dir-ho) interessant: "Si Guillem Viladot no mereixia la commemoració d'un centenari oficial, quin altre creador de Ponent s'ho mereixerà segons els criteris dels cenacles oficialistes, centralistes i miops?" Sabeu quina és la resposta? L'any següent, 2023, la Generalitat ha declarat oficial el centenari de Josep Vallverdú.

Que el degà de les lletres catalanes de Ponent es mereix totes les més altes consideracions soc dels primers a defensar-ho. I, tanmateix, si no hi hagués hagut l'aldarull sobre la no oficialitat del centenari Viladot, sabem segur que des de Barcelona haurien pensat en Vallverdú? Deixo la pregunta voleiant per l'aire. Vallverdú és una persona afable, sempre amb un somriure a punt d'aflorar al rostre. El gruix de la seva obra s'ha desplegat en l'àmbit de la literatura infantil i juvenil. En canvi, Guillem Viladot és un personatge incòmode. Ho era en vida i aquestes coses s'arrosseguen. Viladot manifestava una clara oposició al poder, amb contradiccions màximes, però que generava molèsties. Viladot era un excèntric que s'interessava per temes que a la seva època ningú tocava: la psicoanàlisi lacaniana, la transsexualitat, la vida bohèmia. (Tot això ho ha desenvolupat Teresa Ibars en la seva esplèndida novel·la biogràfica *El silenci de l'angle*, editada per Fonoll). I, sobretot, era capaç d'enfrontar-se al centralisme barceloní, a les seves patums. Un exemple: l'any 1983 publicava una novel·la magistral, *Memorial de na Nona*, on la protagonista rebia l'encàrrec d'assassinar Josep Pla en plena festa de concessió dels premis Nadal del 1950. El grup de la resistència que li feia l'encàrrec n'explicava el motiu: "Has de saber que Josep Pla és un traïdor a la democràcia i a Catalunya; has de saber que ha estat, i ves a saber si encara ho és, un agent del franquisme, un informador secret; és un home indigne de Catalunya." La novel·la de Viladot té alguns moments en què es caricaturitza Pla amb una mala bava literàriament brillant, i molt hilarant. No deu ser casualitat que un altre ponentí cèlebre, Manuel de Pedrolo, també tingués una opinió poc benèvola respecte a Josep Pla. De fet, Viladot, va fer de Ponent el seu lloc principal d'acció, reivindicant la importància de la perifèria —o del no-centre— per a la cultura catalana. Fent d'això un lloc de combat, "soc un poeta (o)ponent", com ell mateix, murri, es qualificava.

UN ENTREACTE: LA BOIRA

Canvio de registre. Abans d'acabar el text insistiré en algunes coses que he anat apuntant. Però abans vull fer una reivindicació de la boira. Sí, heu llegit bé: una reivindicació de la boira. Ja m'estic imaginant la reacció d'alguns lectors: què dius?, però que estàs sonat? Encara que no ho sembli, aquest entreacte sobre la boira té a veure amb el que hàgiu pogut llegir fins aquí i amb la cloenda final: reivindicar la boira és reivindicar Ponent. De vegades, a pesar dels mateixos ponentins. Us penseu que la gent de l'Empordà està enamorada de la tramuntana, que no els molesta que hi hagi dies que, quan surten de casa, se'ls encasti al rostre un vent iracund? Però mentre que la tramuntana, com he esmentat abans, forma part de l'imaginari català positiu, la boira no deixa de ser un element atmosfèric malvist.

Ai, caram! I si això ho canviéssim?

SIMON CONTRA
Yellow ribbon fantasy.

I és que la boira plora, ningú la vol, els qui la pateixen perquè es va introduint en les nostres vides lluny dels tòpics arcangèlics (el color, la nitidesa, el sol...); els qui la visiten ocasionalment perquè demostren la seva ineficàcia com a subjectes sensibles. Com no ha de plorar, la boira? Els altres estats atmosfèrics sempre tenen adeptes: el vent, la pluja, la neu, el sol (ui!, el sol sempre al capdamunt de les preferències humanes). Pobra boira! I això que és un fenomen tan arrelat a la terra que fins i tot la llengua s'ha adaptat a diferenciar-ne els diferents tipus: boira baixa, alta, pixanera, terrera, gebradora, densa... De jove, a la universitat, a les classes d'antropologia, explicaven que els Inuit tenien fins a set diferents maneres de referir-se a la neu, i que tota la seva població entenia aquesta diferenciació com una cosa natural. Allò em va sorprendre, en aquella època d'estudiant on quasi tots els coneixements et sorprenen. Mentre que per a una persona que veu un paisatge boirós una vegada a l'any, amb el substantiu boira ja en té prou per a reconèixer el fenomen, a Ponent l'ús dels adjectius és entenedor si no necessari. Que interessant!

La boira ens posa a prova, ens tapa el paisatge. O no. Potser és que ens reclama que avancem, pas a pas, per descobrir arran de terra tot allò que mai no veiem en la panoràmica habitual. En comptes de mirar el bosc, guaitem els arbres, els bolets al sòl, la molsa esplendorosa. Cal que ens esforcem. La boira és tot un repte. Perquè ens obliga, no solament a mirar, sinó a veure-hi. És un repte, també, des del punt de vista artístic: com representar una capa grisosa que ho oculta tot? Estem tan acostumats que la història de la pintura i de la fotografia representi uns ambients nítids, que m'atreveixo a reivindicar la necessitat d'un art boirós. És per això que aquest text té la sort de venir acompanyat (i li ho agraeixo molt) d'una sèrie de pintures de l'artista Simon Contra que, precisament, porta per títol "Com pintar la boira?" Ell mateix ho explica a la seva pàgina web, que us recomano de visitar (<https://simoncontra.com/>):

"El 20 de desembre de 1991 guanyava un dels premis del concurs de pessebres de La Portella. No era un premi del tot merescut. El meu pare i un amic van ajudar a doblegar les figures, en filferro. Sigui com sigui, el que despertava expectació era un esprai de neu que havia ruixat a darrera hora. Si el conjunt ja era blanquinós, en aquell moment era invisible. Alguna connexió profunda amb la boira autòctona es va produir. I més: allò que anomenem la gebrada, que no és sinó una

capa d'aiguaneu sobre teulades, arbres i vehicles, a primera hora del matí, es representava, de forma fortuïta, en aquella humil, però simbòlica, escena de Nadal."

La boira és un repte i l'art també ho hauria de ser. Pintar el sol no és gaire original, pintar la nit és més complex: pintar la boira és gairebé un oxímoron. La poesia ho ha tingut millor, amb les paraules pots fer jocs malabars per poetitzar el fenomen natural i les seves conseqüències culturals: Màrius Torres ("la boira és fidel com el meu esperit"), Dolors Miquel ("D'aquella mort en va néixer una boira petita i / espessa"), el reusenc Gabriel Ferrater, Blanca Llum Vidal... No m'hi puc entretenir, ni soc competent per intentar-ho. Quedi escrit, en tot cas, que la representació de la boira és un punt que m'interessa.

Reivindicar la boira, a pesar dels inconvenients que ens produeixi. És probable que els Inuit també s'emprenyin amb el seu ecosistema. Viure sempre en un ambient gèlid i nevat, us ho imagineu? És cert que la boira persistent afecta l'ànim de la gent. Però, com que no pots defugir-la, fes-la teva! I no, malpensats, no estic advocant per fer-ne mercadeig per a turistes, això de tancar boira de Ponent en una ampolleta és una martingala tan absurda com totes les operacions de què vol aprofitar-se el capitalisme a la menuda. És més aviat elevar l'autoestima del territori, no del territori tal com l'anomenen els qui no hi viuen ni hi confraternitzen. Quan algú, des de la capital, i des del poder econòmic, cultural i simbòlic que allà es genera, parla de territori està sent condescendent, en el millor dels casos; molts cops, és pitjor que això: està simplement ignorant el territori de què parla. Entre d'altres coses perquè mai no han hagut de comprendre el món des de la perifèria cultural i —insisteixo!— des de la mirada concentrada que exigeix la boira.

EL PAÍS ASIMÈTRIC, DESIGUAL

Anem acabant. Amb una mica de traca final.

Primer: A l'Institut del Teatre de Barcelona recomanen als seus alumnes d'interpretació — no sé si els obliguen— que eliminin qualsevol deix ponentí en la seva dicció professional. Tampoc s'accepta la parla balear ni la valenciana en les seves múltiples variacions. Per ser actor català, segons l'escola teatral per excel·lència de Catalunya, has de dir la llengua com ho fem els qui hem nascut a Barcelona i la seva rogalia. Amb una excepció ben significativa: també s'admet la parla de les terres de Girona. La resta, s'ha de 'polir'.

Segon: Quina presència té Ponent en els mitjans de comunicació públics? Si els actors han de sortir sense deix, a la ràdio i la televisió què passa? No sé si hi ha instruccions precises. Però no em sé estar de recordar aquella sèrie de TV3, *Lo Cartanyà*, on es ridiculitzava el personatge principal, fonamentalment pel seu origen, la seva parla i la seva feina fora de Barcelona. Quantes notícies no tràgiques ni fruit del turisme pirinenc (de la punyetera neu que cau o no cau als parcs de diversió nívia) acaben en les franges més importants de la graella televisiva? Vivim en el marc d'una televisió pública que no sap com integrar aquells terrenys que no pertanyen a la centralitat cultural de sempre. No ho sap? Més aviat, no ho vol.

Tercer: Us recordeu que, durant els moments més durs de la pandèmia, hi va haver un confinament molt sever a Lleida capital, el Segrià i les comarques limítrofes? Allà es va demostrar que, quan la metròpoli patia confinaments, tot eren tremolors i esgarips; fins i tot el sector cultural proposava mesures per al seu sosteniment. En canvi, el confinament ponentí va ser criminalitzat: venien a dir que la reserva agrícola del país estava infestada de temporers que havien fet augmentar els registres de contagi. Fins i tot el sector cultural centralista, del qual sempre s'espera un rang de solidaritat extrem, va córrer un teló de silenci (de menyspreu) quan l'amenaça se centrava en el sector cultural ponentí. A Barcelona va néixer un lema, #LaCulturaÉsSegura, per a fer veure la gent (i els polítics) que es podia sortir i anar als teatres amb disminució d'aforament, als concerts o als museus sense por al virus. Però aquella campanya estava pensada per salvar els sectors centrals i nord enllà;

ningú es va fer ressò de l'anul·lació de tants i tants actes culturals a les terres de Ponent confinades. Quina pena!

Quart, i últim petard, per continuar amb el món de la cultura. El periodisme nacional que cobreix les notícies culturals, o en fa crítica i ressenya, oblida permanentment allò que passa fora de la capital. És capaç d'agafar un avió per anar a Venècia per cobrir les biennals d'art i d'arquitectura que allà se celebren, però és incapaç d'agafar un tren per arribar a Lleida i informar dels actes culturals que s'hi programen. Pitjor i tot: no hi van les primeres espases dels mitjans, i tampoc no compten amb el periodisme ponentí de primera qualitat que podria fer reportatges per a tot el país. Una excepció: quan, el gener de 2021, el Museu de Lleida i el Centre d'Art La Panera van fer una exposició de la incipient col·lecció d'art censurat de Tatxo Benet, aleshores aquelles primeres espases de la premsa escrita i de la visual, van anar tots junts fins a Lleida en un autocar privat pagat per no sé qui. Potser pels mateixos centres lleidatans? Seria possible atès que durant molts anys La Panera no inaugurava les seves exposicions fins que arribaven els convidats que havien sortit de Barcelona en un autocar contractat per la institució. Com si els de fora haguessin de beneir allò que es programa des de Lleida i (se suposa) per als lleidatans. Ai las!

Us haureu fixat que les anècdotes citades —i les categories que n'emanen— parlen d'uns territoris profans i pagans (Ponent, l'Oest, el sud de Tarragona...) que coincideixen amb aquella Catalunya Nova que va ser atacada durant els segles XI i XII per part de Ramon Berenguer III i del seu fill Ramon Berenguer IV, tots dos comtes de Barcelona i Girona. És casualitat? La Catalunya Nova era la part situada a ponent i al sud de la conca del Llobregat, que constituïen les antigues taifes de Lleida i Tortosa. Òndia! Però si jo parlo del mateix territori. Ja entenc que la hipòtesi de connectar l'atac als musulmans medievals d'aquelles contrades amb els seus habitants actuals és un excés interpretatiu. I, tanmateix, hi ha coincidències. I si tingués raó Jorge Luis Borges quan deia que "Allò que anomenem atzar és la nostra ignorància sobre la complexa maquinària de la causalitat"?

M'agradaria acabar amb aquesta pregunta, però em queden unes poques coses més per compartir amb qui m'hagi acompanyat fins aquí. Hi ha un consens entre els sectors més privilegiats que diu que la cultura és neutral. Però és mentida: ho corroborarem quan veiem els pressupostos destinats a allò que des de la capital en diuen "territori" respecte a les dotacions pressupostàries que es destinen a la mateixa capital. M'explico? La cultura catalana sol queixar-se de la desigualtat en el repartiment que l'estat fa dels diners per a la cultura: el Museu del Prado i el Museu Reina Sofia, per exemple, s'emporten una part del pastís descomunal respecte a les engrunes que destina al MNAC o al MACBA; això quan les destina, atès que moltes vegades queda a deure els seus compromisos amb els equipaments catalans. Però després, a Catalunya, els mateixos que denuncien aquest tracte poc equitatiu (o directament injust), repeteixen amb una simetria inqüestionable aquesta pràctica de distinció segons si els equipaments són centrals o capitalins, o "territorials". És el mateix que passa amb els programes televisius o radiofònics que parlen del temps que: si el programa es fa des de Madrid, donen per fet que la climatologia que hi ha arreu és la que fa a Madrid; si el programa es fa des de Sant Joan Despí, el temps que fa sobre els estudis de la televisió pública catalana es projecta ("quin fred que feia quan hem arribat"; "fa un sol que espetega"...) per tot el país.

És per això que proposo que ens aprenguem una frase com a lema o resum del meu article. Si en sabés, en faria un cal·ligrama:

QUAN A BARCELONA PLOU, A PONENT NO ENS MULLEM.

És broma, que deia l'humorista Cassen. Tot i que també és veritat que, en una broma, sempre hi ha una part de broma.

EDITA

PATROCINA

